

Na to niet iného slova. Odporúča pánu ríšskemu ministrovi zahraničia, aby cestoval raz do Bratislavy v civile, a nie ako oficiálny štátny hosť, a aby si pozrel životnú úroveň slovenského národa, kde majú všetkého nadostač od dopravných strážnikov s bielymi rukavicami až po ulice plné mladých mužov a po plné ovocné trhy — ktoré sa vypredajú, keď mestom vedú ruských zajatcov, pretože tí, ach takí dobrí slovenskí mešťania, musia kupovať ovocie svojim slovanským bratom — a po plné trhy so zeleninou, ktorá nepríde do Nemecka.

Ríšsky vodca SS dokonca tvrdí, že povstanie na Slovensku bolo dôsledkom doterajšej politiky. Má, pravda, plné pochopenie pre to, aby sme zo zahraničnopolitických príčin ponechali Slovensko ako samostatný štát, aby sa pánovi prezidentovi navonok preukazovala všetka úcta, ktorú si môže nárokovať hlava štátu. Ale medzi štyrmi očami treba s týmto pánom hovoriť švabachom. Ríšsky vodca SS pokladá za nesprávne, keď celé nemecké vyslanectvo uctieva tento štát, akoby bol ojazstnou autoritou a skutočným spojencom.³

Heil Hitler!
Váš
R. Brandt

The National Archives of the United States, Washington. Microcopy „T-175“, roľ 125/2 650 789-2 650 791. Koncept(?). Strojopisný prepis. (Z nemčiny preložila HT.)

567

1944, december 28. Bratislava. — Záznam referenta úradu pohotovostnej skupiny H nacistickej bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby o hlásení zpravodajského dôverníka.

Vec: Povstanie na Slovensku.

Tomeš uviedol ďalej o príčinách povstania:

Po Stalingrade, resp. za napredovania Angličanov v Afrike, vznikla v rozhodujúcich slovenských kruhoch myšlienka nemeckej porážky, a tým želanie zabezpečiť sa pre tento prípad. Ako bolo Tomešovi úradne oznámené, bola pred rokom schôdzka všetkých rozhodujúcich slovenských osôb, ktorú zvolal Tido Gašpar a na ktorú nebol pozvaný ani jeden Nemec, ani zástupca štátneho sekretariátu. Vyslanec Ludin sa dozvedel neskoršie o tejto skutočnosti a vyslovil slovenskej vláde svoje počudovanie i nevôľu. Na tejto schôdzke poukázal Tiso na to, že sa zdá, že môže nastať zmena súčasnej konštelácie, a vyzval svojich spolupracovníkov, aby sa zariadili tak, aby každý mohol nájsť prechod aj za zmenených európskych pomerov. To je podľa Tomešovho presvedčenia, rozhodne od tých

bojovým frontom, podľa ktorého sa evakantom povoľuje zobrať len to najpotrebnejšie, ostatný majetok ľudu sa ničí alebo vyváža zo Slovenska.«

Keďže je aj v záujme zahraničnej politiky ríše, ako aj wehrmachtu a ríšskeho vodcu, aby väčšina Slovákov dobrovoľne spolupracovala na strane Nemcov, treba sa podľa možnosti vyvarovať vývinu udalostí, ktorý naznačil prezident a ministerský predseda. Na to je potrebné, aby za plnej zodpovednosti pána ríšskeho ministra zahraničných vecí vyslanec zabezpečil jasnú, jednotnú politickú líniu.“ (The National Archives of the United States, Washington. Microcopy „T-175“ roľ 125/2 650 818-2 650 821. — Z nemčiny preložila IK.)

³ Na dokumente je rukopisná poznámka, že jedno vyhotovenie Brandtovho príspevu Wagnerovi dostal nemecký veliteľ na Slovensku H. Höfle.

916 čias a čiastočne už aj prv, hybnou silou slovenskej politiky. Tiso vraj mal pre všetky tri možnosti budúcej európskej politiky svoje železko v ohni. Garantom slovenskej nezávislosti v prípade nemeckého víťazstva bol vraj on sám. Pre prípad nemeckej porážky sú vraj spojkami kolaboranti vnútri slovenskej vlády, a to Karvaša a Čatloš, ktorí hrali túto hru aj za puču. Ak bude uzavretý kompromisný mier medzi Nemeckom a západnými mocnosťami, resp. ak západné mocnosti vôbec rozhodujúcim spôsobom ovplyvnia budúcu európsku politiku, vystúpi vraj Ďurčanský ako sprostredkovateľ.

Tomeš je rozhodne presvedčený, že Tiso vedel o puči. Čatloš vraj čakal Tisu pri svojom príchode do Banskej Bystrice a možno bez všetkého predpokladať, že Tiso zamýšľal prejsť k partizánom. Najprv vraj vyčkával, ako bude prijatý jeho prostredník Čatloš v Banskej Bystrici. Keď povstalci Čatloša zaistili a nepokladali ho za plnoprávneho partnera v rokovaní, nepozostávalo Tisovi iné, než ostať v Bratislave a vytrhnúť iný svoj tromf.

Ďurčanský je podľa T-ovho presvedčenia najrafinovanejším politikom Slovenska. Má prívržencov najmä medzi študentmi, ktorí idú za ním telom a dušou. Svojou aktívnou činnosťou roku 1939 získal sympatie slovenských kruhov priateľských Nemecku. Keď neskoršie oponoval a keď bol zvrhnutý Ministerstvom zahraničných vecí, obrátila sa k nemu s dôverou opačná strana, takže dnes je pokladaný za typ samostatného slovanofilskeho Slováka a nekompromisného bojovníka za slovenskú samostatnosť. Silná pozícia, ktorú má Ďurčanský, je vraj dôkazom, že rozhodne pôsobí z príkazu a s vedomím Tisu. Ďurčanský si vraj vybudoval zo študentov vlastnú políciu a má k dispozícii neobmedzené peňažné prostriedky.

SS hauptsturmführer

SSÚA Bratislava. Nár. súd Bratislava, 1946, kart. 67/524-525 (Ludin—Höfle). Strojopisný prepis. (Z nemčiny preložil JŠ.)

568

1944, december 31. Bratislava. — Demarš nemeckého vyslanca Ludina vo veci rozsudku nad niektorými vedúcimi činiteľmi Slovenského národného povstania, odovzdaný predsedovi vlády slovenského štátu Št. Tisovi.¹

Ríšska vláda s najväčším počudovaním vzala na vedomie rozsudok trestného senátu Najvyššieho súdu nad Šrobárom.² Odsúdenie tohto hlavného pučistu na doživotný žalár je úplnou nemožnosťou, ba dokonca fraškou. Keďže puč na Slovensku bol porazený zásahom Nemecka, t. j. teda predovšetkým krvou nemeckých vojakov, možno rozsudky nad hlavnými vedúcimi rozvratníkmi pokladať len za urážku nemeckého wehrmachtu. Ríšska vláda musí preto žiadať, aby

¹ V záhlaví odpisu sa cituje poznámka napísaná na pôvodnom spise ceruzkou: „Odovzdané v Bratislave 31. dec. 1944 p. vyslancom Ludinom v prítomnosti p. prezidenta predsedovi vlády o 14,30 hod.“ Pod textom je ďalšia poznámka: „Referované vo vláde o 17. hod. Uznesené na osobitnom senáte reviznom.“ (Porov. pozn. čís. 3.)

² Osobitný senát Krajského súdu v Bratislave 22. 12. 1944 odsúdil v neprítomnosti dr. V. Šrobára na doživotné väzenie, J. Ursínyho na 30 rokov, dr. J. Lettricha na 25 rokov, dr. I. Štefánika, dr. J. Šoltésza a dr. ing. P. Zafku na 20 rokov väzenia, vyslovil u všetkých stratu čestných občianskych práv na 10 rokov a 3 roky a prepádnutie majetku v prospech štátu. (AMS Praha. Nár. súd Bratislava, Onľud 6/46, zv. 7. „Návrh ministra pravosúdia na neudelenie milosti“ zo 16. 1. 1945.)